TROUW 26-7-1984 (01) K84/1004a CAIRO, EDGAR

EDGAR CAIRO ALS ZWARTE PROFEET

(Lelu. Lelu. Het lied der vervreemding)

Edgar Cairo heeft veel van zijn oude gedichten bijgeschaafd, er nieuwe aan toegevoegd en het geheel, samen met essays over Surinaamse literatuur, gebundeld tot het 879 bladzijden dikke 'Lelu! Lelu! Het lied der vervreemding'.

Die gedichten zijn heel goed, dat heb ik al eerder in Trouw uiteengezet. Cairo's essays zijn opmerkelijk. Zelden steekt iemand zo ongegeneerd de loftrompet over zijn eigen werk en vertelt open en bloot, dat hij schrijft vanuit een raciaal standpunt.

Zelden ook heeft iemand de mondeling overgeleverde verhalen uit Suriname zo knap geanalyseerd en er zo'n goed onderbouwde theorie over opgesteld. Dat Cairo vervolgens de kenmerken van die orale negerliteratuur gebruikt om àlle Surinaamse literatuur te beoordelen, is een van de vele wonderlijke capriolen die hij uithaalt, waardoor je zijn essays met gemengde gevoelens leest.

De onbescheidenheid van Cairo stoort me niet, ook al gaat die heel ver. Hij schrijft dat zijn essays een orale promotie waard zijn en helemaal in stijl begint hij dan ook met tien stellingen. Er is bijna geen schrijver die Cairo's goedkeuring kan wegdragen, behalve natuuurlijk Cairo zelf.

Zwarte religie

Het is verklaarbaar, want Cairo schrijft bewust op een bepaalde manier en daar zoekt hij bekeerlingen voor. Al het andere verwijst hij naar het verdomhoekje. We verwachten van ayatolla Khomeiny toch ook niet dat hij iets goeds zegt over een ander geloof, waarom zouden we dat dan wel bij Edgar Cairo moeten verwachten?

Niet toevallig vergelijk ik Cairo met een religieus leider. Uit zijn essays wordt duidelijk dat dichten voor Cairo een geloofsdaad is. Cairo gelooft in een zwarte kijk op de wereld, in een zwarte manier van dichten, in een zwarte religie. Daarom pleit hij ervoor dat in Afrika een plaats tot Heilige Stad wordt uitgeroepen, waar de zwarte theologie en zwarte filosofieën onderwezen moeten worden.

Ook moeten er volgens Cairo zwarte feestdagen komen voor de zwarte godsdiensten. Hoe sterk Cairo dat voelt, blijkt als hij schrijft dat men in Suriname te weinig 'naar de wereld (Afrika) heeft leren kijken'.

De wereld, dat is Afrika voor Cairo. Net als voor vele blanken de wereld Europa en Noord-Amerika is. Beide standpunten zijn even verfoeilijk.

Cairo is een gelovige en met fanatieke gelovigen kun je niet discussiëren. Hun diepste waarheid is een droom die ze voor werkelijkheid aanzien. Cairo droomt van eenheid onder de negers. Hij heeft het over hèt negerdom, dé negercultuur en dé negergodsdienst. En tegelijk zegt hij dat negers geen homogeen geheel vormen. Alleen iemand van hetzelfde geloof als Cairo kan dit met elkaar rijmen.

Een ander voorbeeld. In de ene stelling staat dat 'het wezen van de zwarte cultuur in ons, negers, nooit verloren mag gaan', terwijl de andere stelling verkondigt dat er in Suriname eerder een eenheid onder de etnische groepen komt, als de basiselementen uit de diverse culturen samensmelten.

Definitie

De profeet Cairo vraagt de mensen hier zichzelf te blijven en tegelijkertijd een ander te worden.

Het zwarte geloof van Cairo bepaalt ook zijn definitie van Surinaamse literatuur.

Hij verstaat er deels orale, deels de individuele kunst onder. Op zichzelf genomen is daar niets tegen, maar in de praktijk hanteert hij zijn definitie zo, dat hij werk afwijst, dat niet sterk oraal gekleurd is. Dat blijkt duidelijk als hij de literatuur uit de zeventiende en achttiende eeuw bespreekt.

Hij rekent Hendrik Schouten, een Hollander die in het Sranan Tongo schreef, niet tot de Surinaamse literatuur, omdat zijn werk niet Surinaams bedoeld was. Net als je zit te denken dat een werk in het Sranan Tongo toch alleen maar voor Surinamers bedoeld kan zijn, schrijft Cairo dat de ware literatuur te vinden is in de onderdrukte negercultuur van de zeventiende en achttiende eeuw, waar, zoals nu nog in Afrika, de dorpszangers de tradities van het orale in stand houden.

Ware literatuur is voor Cairo orale literatuur. Maar hij beseft niet dat hij op deze manier net zo kleingeestig handelt als de door hem vervloekte planters. Die haalden hun schouders op over de orale literatuur, Cairo over alles was niet-oraal is.

Cairo is de gelovige die met groot gemak dubbele maatstaven hanteert, want het gaat een gelovige niet om een sluitende argumentatie, maar om zijn geloof een schijn van redelijkheid te geven. Zo vertelt Cairo dat Johannes King ongewild vanuit zijn negerschap schreef.

„Dat was getalsmatig gezien Surinamerschap", concludeert Cairo, en hij voegt er met nadruk aan toe dat dat voor hem het hoofdcriterium is. Maar als je dat hoofdcriterium op het huidige Suriname toepast, dan zijn nu de hindostanen de ware Surinamers, want zij vormen de grootste

door Jos de Roo

K84/1004b

bevolkingsgroep, zodat Cairo zelf niet in de Surinaamse literatuur thuis zou horen. Een andere dubbele maatstaf. Albert Helman krijgt het verwijt dat hij een tijd lang hoofdzakelijk voor Hollanders schreef. Maar doet Cairo zelf niet anders, als hij zijn Sranan Tongo-gedichten vertaalt en allerlei Surinaamse woorden meteen voor Hollanders uitlegt?

Scherpzinnig

Van een heel andere klasse is wat Cairo over de orale literatuur te zeggen heeft. Dat is heel scherpzinnig. Overtuigend toont hij aan dat orale verhalen spiegelbeeldig zijn opgebouwd. Een mooi voorbeeld hiervan is het volgende versje:

'De slimmerik en de dommerik/die gingen in een tweestrijd./ Toen echter de dommerik slim bleek/werd de slimmerik (op domme wijze) kwaad.'/

In orale literatuur roept iets ogenblikkelijk zijn tegendeel op. Die twee scheppen elkaar, vergroten en verkleinen elkaar en zorgen voor variërende herhalingen. Cairo noemt dit vertelprincipe: de filosofie van het dynamische evenwicht.

Met zijn analyse van de orale literatuur heeft Edgar Cairo een buitengewoon waardevolle bijdrage geleverd aan het inzicht in een deel van de Surinaamse literatuur.

Onbegrijpelijk dat hij vervolgens dat deel van de literatuur als maatgevend voor literatuur is gaan beschouwen. Het fanatisme waarmee hij dit doet, zuigt je aandacht weg van het goede in Cairo's betoog. De zwarte profeet Cairo heeft de kundige ontleder van orale literatuur helaas overschreeuwd.

Edgar Cairo, Lelu! Lelu! Het lied der vervreemding. In de Knipscheer, Haarlem. 897 blz.